

Frank Tallis

Posedlost láskou

a jiná znepokojivá odhalení

portál

Frank Tallis

Posedlost láskou

a jiná znepokojivá odhalení

portál

Původní anglické vydání:

The Incurable Romantic

Copyright © 2018 by Frank Tallis

First published in Great Britain in 2018 by Little, Brown, an imprint of Little, Brown Book Group

České vydání:

Translation © Eva Klimentová, 2019

© Portál, s. r. o., Praha 2019

ISBN 978-80-262-1500-4

Obsah

Předmluva	6
1 Právní asistentka: Láska, která se nesmíří s odmítnutím	16
2 Přízraky v ložnici: Nestárnoucí vášně	47
3 Žena, která nebyla: Podezíravost a destruktivní láska	66
4 Muž, který měl všechno: Závislost na lásce	101
5 Nevyléčitelný romantik: O nemožnosti dokonalé lásky	120
6 Americký kazatel: Tělesné hříchy	149
7 Hra s punčochou: Dr. B. a Fräulein O. – varovný příběh . . .	175
8 Narcis: Zrcadlená touha	189
9 Noční vrátný: Vina a sebeklam	207
10 „Hodný“ pedofil: Poskvrněná láska	240
11 Pár: Prazvláštní láska	259
12 Řezy mozkiem: Pitva lásky	266
Poděkování	275
Adresář	276

Pro Nicolu, nevyčísitelně

Předmluva

Římský filozof Titus Lucretius Carus je známý jako autor rozsáhlého eposu *O přírodě*.¹ Toto dílo obsahuje pasáže o různých tématech, jako je pohyb atomů, vesmír a čas, a také o psychologii.

Lucretius psal o lidské mysli a chování i o tom, co se stane, když se lidé zamilují. Podotýká, že bláznivě zamilovaní bývají často rozrušení a stravuje je neukojitelná touha. Pohlavní spojení, mnohdy vášnivé a prudké, přináší pouze dočasnou úlevu, protože milenci po sobě baží stále více. Lucretius jako by popisoval jakousi závislost. Používá výrazy, které naznačují, že zamilovat se je tak trochu jako onemocnět, ba co hůř, propadnout šílenství. Láska, jak říká, je jako nepřemožitelná nemoc a milenci chřadnou z neviditelných ran: „I zkoušejí znovu, jak dostat to, co by chtěli; aniž naleznou lék, jak tu chorobu zdolat, chřadnou na skrytý vřed a nevědí o tom. Souží se láskou: jsou slabí, zanedbávají své povinnosti a chovají se pošetile – promrhají jmění na přemrštěné dary, začnou být žárliví a nejistí.“

Lucretius nám nejprve vylicí všechny tyto symptomy a poté začne využívat podobné prostředky jako sóloví komici. Vyvrací naše očekávání, aby nás rozesmál. Říká: „Tolik zla s sebou

1 Titus Lucretius Carus: *O přírodě*. Praha: Svoboda, 1971. Přeložila Julie Nováková.

nese vzájemná láska, i nejšťastnější...“ A jen si představte, jaké to je, „je-li nešťastná, sirá“. Najednou už to není antický filozof, ale starý kamarád nebo hospodský kumpán.

Dále vypráví, co se stane při nešťastné lásce. Milenci začnou propadat bludům a ztrácejí schopnost objektivního úsudku. Prožívají jakousi trvalou halucinaci. Obyčejnost, či dokonce šerednost, vnímají jako výjimečnou krásu. Nemohou se odtrhnout od své milované či svého milovaného a všichni ostatní na světě pro ně ztrácejí význam. Z milenců se stávají bezmocní ubožáci. Slasti, jimž se oddávají, smyslnost a vzájemná rozkoš, slouží jen k jejich omezování. Bohyně lásky, varuje Lucretius, má pevné okovy.

Je zajímavé, dokonce pozoruhodné, že římský filozof, který už je více než dva tisíce let po smrti, dokáže poskytnout popis zamilovanosti, který je nám všem dobře známý. Zdá se, že v tomto ohledu se lidská povaha od antických dob příliš nezměnila. Lucretius však pokračuje dále a podrobněji rozvíjí své téma: rozlišuje mezi láskou, která má zdárný průběh, a láskou, která se zvrhla – mezi normální a abnormální láskou. V obecnějším smyslu je na tomto rozdělení založena celá psychiatrie: na rozpoznání abnormálních jedinců mezi širší, „normální“ populací.

Symptomy, které Lucretius spojuje s láskou, jíž se daří, jsou ve skutečnosti jen nepatrně méně dramatické než symptomy spojované s láskou, která se zvrhla. Vypovídá to spíše o plynulé škále zvyšující se závažnosti a intenzity než o skutečném rozdílu mezi normálním a abnormálním. Pochybuji, že Lucretius nějak zásadně zastával tento názor, a je možné, že takto ve své básni rozlišuje jen proto, aby fungoval jeho vtip.

Lucretius popsal nešťastně zamilované jako blázny. Tón jeho veršů je vskutku poněkud pohrdavý. Vyzývá nás, abychom se společně s ním smáli jejich pošetilosti. Tento přístup s ním mohou mnozí sdílet. Když sledujeme, jak ze sebe druzí lidé dělají blázny, může nám to činit jisté pochybné potěšení, ale když se posmíváme zamilovaným, činíme tak buď z pokrytectví, nebo naprosto automaticky. Vždyť kdo z nás se nechoval pošetile či přinejmenším výrazně jinak než obvykle, když byl zamilovaný? Vůči lásce jsou imunní pouze ti, kteří zavrhnou společnost a uzavírají se před ní nebo vytěsňují své emoce.

O Lucretiovi téměř nic nevíme. Svatý Jeroným píše, že ve středním věku spáchal sebevraždu. Prý zešlél po nápoji lásky. Možná měl brát zamilovanost vážněji.

Jistá velmi nadaná operní pěvkyně byla chytrá, úspěšná a měla strašnou depresi. Jak to u depresivních pacientů často bývá, byla také velmi nedůtklivá. Řekla mi, jak se cítí, když spí se svým manželem: „Připadám si jako nafukovací panna.“ Našpulila ústa do tvaru O a strnule natáhla končetiny. Potom se na mě náhle podívala, jako by si teprve teď všimla, že tam sedím. Přimhouřila oči. „Proč tohle děláte?“ zeptala se mě.

Moje odpověď byla bezmyšlenkovitá a banální. „Je to moje práce...“ Měl jsem si to lépe rozmyslet a ona mi nedala příležitost, abych svá slova rozvedl. Od terapeuta očekávala něco hlubokomyslnějšího.

„Všechno to strádání a neštěstí,“ vybuchla. „Den co den posloucháte ty cizí kecy – ty moje kecy! Jaký člověk se tím může živit?“ Potom jí oheň v očích pohasl a viděl jsem, jak se propadá do bažiny sebenenávisti. Učinila chabé, omluvné gesto.

„To je v pohodě,“ řekl jsem a nabídl jsem jí lepší odpověď, i když stále neúplnou a trochu pokryteckou.

Proč jsem se vlastně stal psychoterapeutem?

Líbivá a bezpečná odpověď zní, že jsem chtěl pomáhat lidem. A byla by to pravda. Je to však tak očividné, že je to zároveň naprosto nicneříkající. Tak trochu, jako kdybyste se zeptali hasiče, proč se rozhodl přidat k požárnímu sboru, a dostali byste strohou odpověď: „Abych hasil požáry.“

Kam až moje paměť sahá, vždycky mě přitahovala odlehlá místa, periferie, pomezí a zvláštnosti. V dospívání jsem hltal tuny hororů a weird fiction, hlavně proto, že tyto žánry obvykle zkoumaly temnější zákoutí mysli a bizarní chování. Později tato fascinace zvláštností (a především psychologickou zvláštností) pozbyla rozměr určité zvrhlosti a přiblížila se spíše intelektuální zvědavosti. V zásadě však zůstala beze změny.

Pracoval jsem v mnoha různých prostředích, včetně některých skutečně velkých, rozlehlých nemocnic. Kdykoli se mi naskytla příležitost, unikál jsem z rušných, dokonale čistých míst „v popředí jeviště“ – z recepce, ambulance či oddělení – do zákulisí, vyhýbal jsem se hlavním tahům a bloumal po suterénech, opuštěných chodbách a prázdných ordinacích. Někdy jsem se docela dlouho procházel po strašidelných, tichých místech, aniž jsem potkal jedinou živou duši. Na jednom ze svých výletů jsem našel místnost, která vypadala jako opuštěný operační sál a měla strop ze skleněných panelů. Většina z nich byla rozbitá a na dlážděné podlaze se válelo podzimní listí. Uprostřed stál jakýsi zastaralý přístroj s bílým smaltovaným povrchem. Byl zřejmě teleskopický, upevněný na kruhovém podstavci a trčela z něj spousta páček. Připadal jsem si, jako

bych vstoupil do románu H. G. Wellse nebo Julesa Verna. Při jiné příležitosti jsem objevil místnost plnou zaprášených polic a na všech stály obdélníkové nádoby z plexiskla, v nichž byly ve formaldehydu naložené řezy lidským mozkem. Byl to neodbytný a děsivý výjev – jako knihovna vzpomínek. V areálu viktoriánského ústavu pro duševně choré jsem narazil na maličké muzeum se sbírkou uměleckých děl vytvořených někdejšími pacienty. Byl jsem jediný návštěvník. Kde se vzala, tu se vzala kustodka – maličká, bystrá paní –, která okamžitě chtěla slyšet můj názor na účinky vedra na homicidální chování.

Symptomy musejí mít příčiny. Mohou je způsobovat mozkové abnormálnosti, nerovnováha neurotransmiterů, vytěsněné vzpomínky nebo zkreslené myšlení. Symptomy jsou však rovněž výstupy příběhů. Pro mě je psychoterapie stejně tak o vyprávění jako o vědě či soucítění, ba možná ještě více. Té depresivní operní pěvkyni jsem nemohl vyjevit trapnou pravdu, že každodenní soužení psychoterapie mi připadá snesitelné, protože rád poslouchám příběhy – zvláště takové, které jsou něčím podivné a vysvětlují výskyt nezvyklých nebo pozoruhodných klinických příznaků. Moje výčitky svědomí v tomto ohledu uklidňuje fakt, že stojím po boku některých velmi vážených osobností.

Praxe psychoterapie je od svých počátků spojena s vyprávěním příběhů. Anna O., první pacientka léčená postupem, z nějž se nakonec vyvinula psychoanalýza, se dostávala do změněného stavu vědomí, při kterém Josefu Breuerovi (Freudovu staršímu kolegovi) vyprávěla příběhy, které mu připomínaly pohádky Hanse Christiana Andersena. Tvořily nedílnou součást její léčby a způsobily, že Breuerův přístup nazvala „léčbou mluvením“.

Lidé jsou chodící knihy plné příběhů. Léčba mluvením je otevírá a vypouští příběhy ven.

Jádrem této knihy je několik pravdivých příběhů o skutečných lidech. Všichni ke mně chodili na psychoterapii, protože měli značné psychické potíže způsobené zamilovaností nebo láskou. Většinou šlo o emoční či sexuální problémy nebo o kombinaci obojího. Romantická láska, jak upozorňuje Lucretius, je téměř vždy spojena s tělesnou touhou. Klinické jevy, které zde popisuji (symptomy, pocity a chování), jsou autentické, ale změnil jsem totožnost svých pacientů, abych zachoval jejich anonymitu.

První básně vznikly v Egyptě před více než třemi a půl tisíci lety – nádherné milostné písně, které popisují zoufalství milenců jako nemoc. Rané lékařské texty také pojímají zamilovanost jako chorobu. Řecký lékař Galénos, který žil ve druhém století, popsal případ jisté vdané ženy: nemohla spát a začala se chovat zvláště, protože se zamilovala do jednoho tanečníka. „Churavost láskou“ (*lovesickness*) byla považována za legitimní diagnózu od antiky až do osmnáctého století, ale v devatenáctém století se od ní více méně upustilo. Dnes se tento výraz používá jako metafora, nikoli jako diagnóza.

Když si zamilovaní někomu stěžují, většinou mohou doufat leda tak v trochu soucitu a ironický, vševědoucí úsměv. Běžně lidé také reagují tím, že si je dobírají a utahují si z nich.

Soužení lásky však není nic bezvýznamného. Neopětovaná láska je častou příčinou sebevražd (zvláště mezi mladými lidmi) a přibližně deset procent všech vražd má spojitost se sexuální žárlivostí. Navíc se v psychiatrii a psychologii střídavě

prosazuje názor, že potíže v blízkých vztazích nejsou s duševní nemocí pouze spojeny, ale jsou její prvotní příčinou.

Často jsem před sebou měl zamilované pacienty, jejichž psychická bolest a poruchy chování byly co do závažnosti stejné jako jakékoli významné symptomy těžké psychické nemoci. Takoví pacienti se obvykle stydí odhalit své myšlenky a pocity, protože zvnitřnili obecně převládající názor, že soužení láskou je přechodné, pubertální, nedůležité nebo směšné. To vůbec není pravda. Emoční a behaviorální důsledky zamilovanosti mohou být trvalé a hluboké. Viděl jsem, jak se kvůli zběsilým vášním rozpadly konvenční životy; pozoroval jsem, jak lidé prožívají dlouhá muka kvůli odmítnutí; doprovázel jsem jedince na pokraj psychologických propastí – temných, děsivých míst – a cítil jsem, že stačí jediné nevhodně zvolené slovo nebo netaktní výraz, aby se vrhli dolů; viděl jsem pacienty, kteří naslouchali vábení zapomnění a uvěřili jeho příslibům, že je čeká vysvobození a věčný klid, i když jsem se snažil, někdy zoufale, je přesvědčit, aby ustoupili. Pozoroval jsem, jak se mi lidé usoužení marnou touhou ztrácejí před očima a stávají se pouhým stínem svého někdejšího já. Při žádné z těchto příležitostí jsem nikdy nebyl v pokušení uštedřit jim ironický, vševědoucí úsměv.

Výraz „nevléčitelný romantik“ je víc než jen úsměvné označení – poukazuje na nepříjemnou klinickou skutečnost, téměř posedlost láskou. Jeden z vroucných básníků starého Egypta výmluvně prohlásil, že lékaři se svými léky nejsou s to vyléčit jeho srdce. Možná měl pravdu.

V lásce jsou si všichni rovni. Každý chce lásku, každý se zamilovává, každý o lásku přichází a každý ví své o šílenství

lásky. A když se láska nezdaří, vůbec nesejde na tom, jak jsme bohatí, vzdělání či společensky postavení. Opuštěný aristokrat je stejně zranitelný jako opuštěný autobusák. Prakticky všichni významní teoretici psychoterapie, Freudem počínaje, se shodují, že láska je pro lidské štěstí nezbytná.

Jsem přesvědčený, že problémy, které vznikají z lásky – po-blouznění, žárlivost, zklamání, trauma, nepatřičná citová vazba a závislost, abychom jich vyjmenovali jen pár –, si za-slouží vážné zamyšlení a že mezi normální a nenormální lás-kou mnohdy bývá neostrá hranice. Doufám, že tento názor podpoří některá dosti znepokojivá zjištění, jež následují – znepokojivá proto, že v konečném důsledku poukazují na přítom-nost hluboce zakořeněných a univerzálních slabin, které do naší nervové soustavy uzamkly vývojové procesy. Pouhá jiskra sexuální přitažlivosti dokáže způsobit požár, který nás může zcela strávit. Tento sklon dríme v každém z nás, což vysvět-luje, proč nás klinické ukázky jeho plného projevení tak fasci-nují a zneklidňují. Skýtají nám dobrý důvod zamyslet se nad vlastní intimní minulostí a varují nás před nebezpečími, která na nás mohou číhat.

Jak známo, psychoterapie je obor, ve kterém panují značné názorové neshody. Existuje mnoho různých škol myšlení (např. psychoanalytická, gestalt, racionálně-emotivní) a kaž-dou z nich reprezentují osobnosti, jejichž konkrétní přístup sice zachovává omezený soubor základních hodnot a zásad, ale odchyluje se od hlavního proudu. Tyto odchylky od ortodoxie se pohybují v rozmezí od drobných teoretických pozměnění až po zásadní revize doktrín. Dějiny psychoterapie jsou ději-nami nesmiřitelných sporů, rozkolů, odštěpení a intelektuální

nevraživosti. Můžeme si je představit jako složitý stromový diagram s několika kmeny, přičemž z každého z nich vyrůstají četné větve a odnože. Tento proces růstu a opakovaného rozvětňování probíhá už přes sto let a pokračuje dodnes.

Knihy, jako je tato, většinou odrážejí teoretickou orientaci svého autora. Obvykle chápe a vykládá symptomy v kontextu svého oblíbeného jednotného přístupu. Věrnost jedné psychotherapeutické školy mi vždycky připadala omezující, neboť jsem přesvědčen, že i ti nejméně významní inovátoři přišli s něčím přínosným ohledně původu, přetrvávání a léčby symptomů. Proto u klinických popisů v této knize uvádím komentáře, které vycházejí z mnoha různých psychotherapeutických názorů.

Zatímco mezi sebou psychotherapeuti vedli spory, zároveň se jakožto širší a jednotnější skupina účastnili mnohem většího dlouhodobého sporu s biologickými psychiatry, který se týká základního původu duševní nemoci. Biologická psychiatrie je založena na předpokladu, že všechny duševní nemoci jsou způsobeny strukturálními nebo chemickými abnormálnostmi v mozku. Z tohoto předpokladu logicky vyplývá, že biologie jakožto základnější věda má navrch nad psychologií. Relativní význam připisovaný biologickým a psychologickým výkladům duševní nemoci často polarizuje názory a oponenti z obou táborů obvykle vyjadřují své názory zaníceně a důrazně. Také tato diskuse mi ve své krajní podobě připadá dosti neplodná.

I kdyby všechny duševní stavy bylo možno přiřadit k mozkovým stavům, neznamená to, že psychologie pozbývá platnost, stejně jako chemie nevyvrací biologii a fyzika nevyvrací chemii. Téměř všechno ve vesmíru lze popsat různými

způsoby a na různých úrovních a duševní život lidí není žádnou výjimkou. Různé perspektivy jsou poučné a skýtají úplnější a uspokojivější vysvětlení jevů. Proto moje komentáře k jednotlivým případům zahrnují také odkazy na biologickou psychiatrii a neurovědy.

Byl to devatenáctiletý student filozofie s nemytými vlasy a nepřesvědčivou bradkou. Temné kruhy pod očima vypovídaly o bezesných nocích a z jeho oděvu se linul pach cigaretového kouře. Rozešla se s ním přítelkyně a on vykazoval četné symptomy zhrzeného milence, o nichž po staletí psali básníci. Z jeho těla jako by se ve vzdouvajících se vlnách valilo neštěstí a zlost.

„Nechápu, jak se to stalo. Prostě to nechápu.“ Všiml jsem si, že netrpělivě podupává nohou. „Můžete mi k tomu vůbec něco říct?“ Důraz proměnil nevinnou otázku ve výzvu, která s sebou nesla i nenápadnou urážku, obvinění z neschopnosti.

„To dost závisí na vašich otázkách,“ opáčil jsem.

Bledé tváře mu lehce zrudověly. „O čem to všechno je? Myslíím jako... život, láska. O čem to všechno je?“

Láska a život často bývají spojovány, protože je téměř nemožné přemýšlet o životě bez lásky. Když uvažujeme o povaze lásky, rovněž klademe velmi zásadní otázky o tom, co znamená být člověkem a jak máme žít.

Můj mladý pacient rozhodil rukama a nechal je viset ve vzduchu: „Tak co?“

Právní asistentka

Láska, která se nesmíří s odmítnutím

Seděli jsme proti sobě ve dvou vysokých křeslech a hleděli na sebe přes konferenční stůlek. Na dosah ruky jsme měli nepostradatelný nástroj každého profesionálního psychoterapeuta, krabici papírových kapesníků – nejspíš tu nejobyčejnější pracovní pomůcku vůbec. Velkou spoustu hodin svého života jsem se díval, jak lidé pláčou.

Megan byla asi pětáctýřicetiletá žena, konzervativně oblečená, s měkkými, oblými rysy. Rovné tmavohnědé vlasy měla zastřižené do úhledného mikáda, pod bradou zatočené dovnitř. Měla vlídný obličej, i v poklidu si zachovával náznak nesmělého, stydlivého úsměvu. Lem sukně jí sahal lehce pod kolena a na nohou měla praktické botky. Nelaskavý člověk by o ní mohl říct, že postrádá eleganci.

Praktický lékař, který ke mně Megan doporučil, mi poslal lékařskou zprávu shrnující klíčová fakta jejího případu. Lékařské zprávy (většinou namluvené do diktafonu a potom přepsané ze záznamu sekretářkou) mívají neutrální tón. Krátké, úsečné věty obvykle potlačují drama a uvádějí strohá fakta: jméno, věk, adresu, okolnosti. Meganina anamnéza si však zachovala dramatický žár. Ani lékařovo stručné a strohé podání nezchladilo základní prvky tragického milostného příběhu: emoční vypjatost, nevázanost bez ohledu na následky, vášně a touhu.

Než Megan vstoupila do mé ordinace, prostudoval jsem lékařskou zprávu a přirozeně jsem si říkal, jak asi tato pacientka bude vypadat. Můj mozek nelenil a ihned do její role obsadil vhodnou romantickou hrdinku. Představoval jsem si štíhlou, vysokou ženu s rozevlátými vlasy a očima raněné laně. Musím přiznat, že jsem byl trochu zklamaný, když dovnitř vešla Megan.

Všechna klišé jsou na určité úrovni pravdivá a zdání skutečně někdy velmi klame. Málokdy se navzájem vidíme, když se poprvé potkáme. Je nutné dívat se hodně pozorně, abychom viděli, kdo před námi doopravdy je. V prvním okamžiku jsem viděl pouze právní asistentku. Ve skutečnosti přede mnou seděla mnohem exotičtější bytost, ale nedohlédl jsem za překážku vlastních předsudků.

Po několika úvodních poznámkách jsem Megan vysvětlil, že jsem si přečetl zprávu jejího lékaře. Přesto jsem si však chtěl vyslechnout její verzi událostí.

„Je to těžké,“ řekla.

„Ano,“ souhlasil jsem. „To určitě je.“

„Můžu vám říct různé věci,“ pokračovala. „Můžu vám říct, co se stalo, ale je velmi těžké vyjádřit, jaký z toho mám pocit.“

„Nikam nespěcháme,“ odvětil jsem. „Klidně si dejte načas.“

Megan nikdy neměla žádné závažné psychické potíže, jen párkrát dostala mírnou depresi. „Moje deprese nikdy nebyla moc závažná,“ řekla. „Jako že ne tak vážná, jakou mají někteří moji známí. Jenom jsem začala být trochu rozladěná, nic víc. A po pár týdnech se mi zvedla nálada a zase jsem byla v pohodě.“

„Rozpoznala jste, co vaši depresi spouští?“

„Advokáti, pro které pracuju, někdy mají náročné požadavky. Možná to byl stres.“

Soustrastně jsem přikývl a zapsal jsem si pár poznámek.

Megan byla dvacet let vdaná. Její manžel Philip byl účetní a vždycky spolu byli šťastní. „Nemáme děti,“ řekla sama od sebe. „Ne že bychom se rozhodli, že je nebudeme mít – prostě nikdy nenastala ta správná doba. Pořád jsme to odkládali, až to nakonec přestalo být aktuální. Někdy si říkám, jaké by to asi bylo, kdybychom bývali měli děti, kdybych byla máma, ale nemůžu říct, že by mě to nějak zvlášť mrzelo. Myslím, že jsem o nic nepřišla. A jsem si jistá, že Phil to cítí stejně.“

Přede dvěma lety Megan musela navštívit stomatologa, který se specializoval na komplikované extrakce zubů.

„Vzpomínáte si, jak jste se s ním poprvé setkala?“

„S Damanem?“ Její použití zubařova křestního jména bylo trochu nezvyklé. Nemuselo to mít žádný význam, ale v tomto případě mělo.

„S panem Vermou.“ Neopravoval jsem ji, jen jsem potvrzoval, že hovoříme o stejné osobě.

Tázavě se na mě podívala a já jsem ji drobným gestem pobídl, aby pokračovala. „Prohlédl mě, řekl mi, že si ten zub mám nechat vytrhnout – a šla jsem domů.“

„Připadal vám přitažlivý, cítila jste něco?“

„Myslela jsem si, že je celkem pohledný. Měl příjemné vystupování. Ale...“ Zavrtěla hlavou. „Nevím. Vidíte, proto je to tak těžké. Tyhle věci se tak nesnadno popisují. Možná jsem něco cítila – hned na začátku. Ano. Pravděpodobně ano. Jen jsem nevěděla, co se děje. Byla jsem zmatená.“

V jejím hlase jsem rozpoznal stísněný tón. „To je v pořádku...“

Daman Verma jí vytrhl zub. Nevyskytly se žádné komplikace a všechno proběhlo podle plánu. Když pominuly účinky celkové anestezie a Megan se probírala, cítila se jinak. „Uvědomovala jsem si, že kolem mě se pohybují lidé – ty dvě sestry... Byly slyšet zvuky, hlasy. Otevřela jsem oči a podívala jsem se vzhůru na světlo na stropě. Vzpomínám si, jak jsem si pomyslela: Musím ho vidět. Neměla jsem strach ani obavy. Nechtěla jsem vědět, jak dopadla ta operace. Nechtěla jsem nic jiného než ho vidět.“

„Proč?“

„Prostě... jsem měla tuhle potřebu. Připadalo mi to – já nevím – nutné.“

„Chtěla jste mu něco říct?“

„Ne. Jenom jsem ho chtěla vidět.“

„Ano, ale proč?“ Naléhal jsem na ni, aby mi poskytla přesnější odpověď, ale buď nechtěla, nebo nemohla.

Zubaře zavolali a on za ní přišel do pooperační místnosti. Vzal Megan za ruku a nejspíš jí řekl pár slov na ujištění a uklidnění. Nepamatovala si to, protože ho moc neposlouchala. Byla plně zaujatá jeho obličejem, který jí připadal výjimečně krásný a podle jejího názoru ztělesňoval hlavní klady mužnosti – sílu, zdatnost, úspěch. V jeho očích objevila něco velmi neobvyklého, něco, co bylo tak nečekané, že málem zalapala po dechu: vzájemnost, opětování. Chtěl ji stejně, jako ona chtěla jeho. Bylo to jasné. Proč to neviděla dříve? Když se snažil vzdálit, sevřela mu ruku o něco pevněji. Zatvářil se rozpačitě. Pochopitelně, že byl v rozpacích. Nemohl své city dát najevo, ne tam, ne před sestrami. Copak jí mohl vyznat lásku v pooperační místnosti? Musel mít na paměti svou

pověst, byl profesionál. Megan byla lehce pobavená jeho divadýlkem, neohrabanými pokusy zastírat pravdu. Uvolnila stisk svých prstů a s naprostou jistotou věděla, že láska, kterou k sobě navzájem cítí, je tak silná, tak naprosto zdrcující, že spolu stráví celý zbytek života a velmi pravděpodobně spolu i zemřou.

Princezna se probouzí z hlubokého čarovného spánku a hledí do očí svého vysněného pohádkového prince. Tato scéna se objevuje v *Šípkové Růžence* od bratří Grimmů, ale už o více než sto let před nimi ji vylíčil Charles Perrault v pohádce *Spící krasavice*.²

Je možné se tak hluboce, tak bleskurychle zamilovat? Nebo se něco takového stává pouze v pohádkách? Úsudky o přitažlivosti činíme během milisekund, a pokud jsou pozitivní, následují odpovídající závěry. Předpokládáme, že krásní lidé jsou milejší, přátelštější a zajímavější. Je to dobře dokumentovaný jev, který psychologové nazývají „efekt sva-tozáře“ (*halo effect*). Megan však prožívala něco mnohem hlubšího. Zdá se nepravděpodobné, že si neznámí lidé mohou vytvořit okamžité, smysluplné a trvalé pouto. Jak se to asi tak může stát? Navzájem se neznají. Přesto však vysoké procento celkové populace tvrdí, že zažilo lásku na první pohled, a mnohé takto zamilované páry spolu zůstanou. Někteří psychologové přišli s názorem, že okamžitá přitažlivost

2 La Belle au bois dormant – v českém vydání Perraultových pohádek pod názvem Princezna ve spícím lese. Perrault, Charles: *Francouzské pohádky a bajky*. Praha: BRIO, 2001. Přeložil František Hrubín.